

‘Gij kent mijn weg’

Dietrich Bonhoeffer

Thuisviermomenten in de Stille Week

Op weg naar Pasen in een tijd waarin de weg
van een ieder anders is vanwege het Coronavirus

Lutherse Kerk, Zwolle
6, 7 en 8 april 2020

Vespers in de Stille Week

Liturgie voor thuisviermoment

In verbondenheid met anderen in de Lutherse Kerk, in Zwolle, in Nederland en op heel die wereld, die een bijzondere weg gaan op weg naar Pasen, nu het coronavirus rondgaat en de hele wereld stilligt om verspreiding beheersbaar te maken.

Vorbereiding door Els Rademaker, Ben Veldboom en Mirjam Visser, Gea Hoven en Margo Jonker

Hierbij worden u thuisviermomenten aangeboden voor de maandag, de dinsdag en de woensdag in de Stille Week. Drie gemeenteleden, Els Rademaker, Mirjam Visser en Ben Veldboom hebben deze vespers klaargemaakt. Els de vesper van maandag, Mirjam die van dinsdag, en Ben die van woensdag.

De vespers hebben eenheid in de liturgie, en in de gerichtheid op gebeden van Dietrich Bonhoeffer. De drie gemeenteleden hebben daaromheen teksten gezocht, een lied gekozen en gebeden geschreven. Ze worden u hier aangeboden als moment van bezinning op weg naar Pasen.

Dit jaar is het 75 jaar geleden dat de Tweede Wereldoorlog ten einde kwam. De herdenking van die bevrijding zal anders gevierd worden dan gepland – het coronavirus waart nog steeds rond.

Op 9 april is het ook 75 jaar geleden dat de jonge theoloog en predikant Dietrich Bonhoeffer vermoord werd. Vlak voor het einde van de oorlog.

Dietrich Bonhoeffer, geboren in 1906, en opgeleid als theoloog, sloot zich in de tijd van het Nazisme in Duitsland aan bij de Bekennende Kirche, een beweging binnen de kerk in het toenmalige Duitsland die zich kritisch opstelt tegenover de nazi's. Dietrich Bonhoeffer wordt benoemd tot directeur van een predikantenseminarie en het bijbehorende broederhuis. Hij is dan 29. Een van de kenmerken aldaar is een gestructureerde opzet van gemeenschappelijk leven met onderlinge biecht en dagelijkse getijden,

waarin de lezing van de Psalmen, het beoefenen van stilte en meditatie, de dagteksten van de Hernhutters en gebeden een spiritueel vormende rol spelen. Het staat alles in teken van orde en trouw aan God.

Als theoloog is Bonhoeffer actief in de wetenschap en ook in de opkomende oecumenische beweging. Hij houdt belangrijke lezingen en heeft veel internationale contacten. In 1939 is hij in Amerika beland om daar aan een universiteit te gaan werken, maar hij keert terug naar Duitsland, de plaats waar hij zich gesteld en geroepen weet. In die tijd maken zijn dagboeken gewag van grote onzekerheid en geloofsstrijd. 'God ziet vast hoeveel persoonlijks, hoeveel angst in mijn beslissing steekt, hoe moedig die er ook uitziet.'

In de april 1943 wordt hij gevangen genomen vanwege verzetsactiviteiten. In de gevangenis blijft hij trouw aan geloof en verbondenheid met mensen. Hij schrijft gedichten. Een daarvan is het lied 'Door goede machten trouw en stil omgeven', en van een gebed zullen wij delen lezen in de vespers deze week.

In het lied van Dietrich Bonhoeffer 'Door goede machten', gaat het o.a. om ontvangen en geven – het is het ontvangen van goede machten, die trouw, stil, de mens omgeeft. En het is geven van het vertrouwen, dat geen mens alleen is. Dat zelfs in de diepste nacht het licht aan ons gegeven is.

In dat vertrouwen gaan wij deze week, en deze tijd van coronavirus door.

Dat in de diepste nacht het licht aan ons gegeven is.

Verbonden in geloof

Mirjam Visser
Els Rademaker
Ben Veldboom
Gea Hoven
Margo Jonker

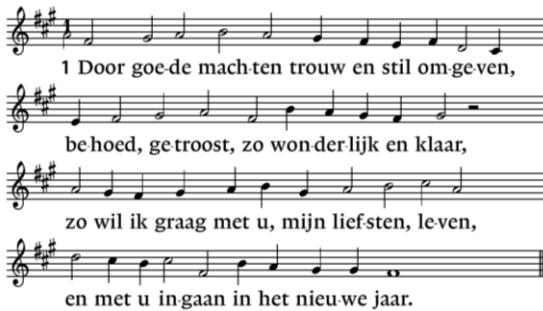

Het is goed om een bijbel en een liedboek bij de hand te hebben.

Kijk ook op www.elkz.nl. Daar wordt met regelmaat iets op geplaatst dat hoort bij deze kleine thuisviermomenten.

Lied 511 Door goede machten trouw en stil omgeven

Tekst, Dietrich Bonhoeffer, vertaling J. W. Schulte Nordholt, mel. A.C. Schuurman

1 Door goe-de mach-ten trouw en stil om-ge-ven,
behoed, ge troost, zo won-der-lijk en klaar,
zo wil ik graag met u, mijn lief-sten, leven,
en met u in-gaan in het nieu-we jaar.

Wil nog de oude pijn ons hart vernielen,
drukt nog de last van 't leed dat ons beklemmt,
o Heer, geef onze opgejaagde zielen
het heil waarvoor Gij zelf ons hebt bestemd.

En wilt Gij ons de bittere beker geven
met leed gevuld tot aan de hoogste rand,
dan nemen wij hem dankbaar zonder beven
aan uit uw goede, uw geliefde hand.

Maar wilt Gij ons nog eenmaal vreugde schenken
om deze wereld en haar zonneshijn,
leer ons wat is geleden dan herdenken,
geheel van U zal dan ons leven zijn.

Laat warm en stil de kaarsen branden heden,
die Gij hier in ons duister hebt gebracht,
breng als het kan ons samen, geef ons vrede.
Wij weten het, uw licht schijnt in de nacht.

Valt om ons heen steeds meer het diepe zwijgen,
de eenzaamheid, die nergens uitkomst ziet,
laat ons dan allerwege horen stijgen
tot lof van U het wereldwijde lied.

In goede machten liefderijk geborgen
verwachten wij getroost wat komen mag.
God is met ons des avonds en des morgens,
is zeker met ons elke nieuwe dag.

Vesper Maandag, voorbereid door Els Rademaker

Openingswoorden (naar lied 192a):

Nu de avond valt, ontvonkt de vlam van uw nabijheid
Een vuurkolom het duister door en van de nieuwe dag ons teken.
Laat uw licht ons leiden.

Psalmgebed: Psalm 56:1, 4, liedboek

Wees mij genadig, heer, want een geweld
Van vijanden staan rondom op gesteld
Om, als ik machteloos lig neergeveld,
Over mij heen te lopen.
Maar altoos als de angst mij heeft bekropen,
Geprezen zij Gods woord dat mij doet hopen!
Wat zou een mens mij doen als ik kan roepen:
De Here is mijn held.

Geloften heb ik toegezegd, mijn God,
U die van aanstoot hebt verlost mijn voet,
Laat mij nu voor de redding van de dood
Lofoffers U betalen.
Geprezen zijt Gij, Heer, die telkenmale
De zon van uw gelaat voor mij deed stralen,
Dat ik mag wandelen en ademen
In 't licht dat leven doet.

Lied Voor maandagavond: Lied 942 'Ik sta voor U in leegte en gemis'

Ik sta voor U in leegte en gemis
Vreemd is uw naam, onvindbaar zijn uw wegen
Gij zijt mijn God, sinds mensenheugenis –
Dood is mijn lot, hebt Gij geen andere zegen?
Zijt Gij de God bij wie mijn toekomst is?
Heer, ik geloof, waarom staat Gij mij tegen?

Mijn dagen zijn door twijfel overmand,
Ik ben gevangen in mijn onvermogen.
Hebt Gij mijn naam geschreven in uw hand,
Zult Gij mij bergen in uw mededogen?
Mag ik nog levend wonen in uw land,
Mag ik U eenmaal zien met nieuwe ogen?

Spreek Gij het woord dat mij vertroosting geeft,
Dat mij bevrijdt en opneemt in uw vrede.
Open die wereld die geen einde heeft,
Wil alle liefde aan uw mens besteden.
Wees Gij vandaag mijn brood, zowaar Gij leeft –
Gij zijt toch zelf de ziel van mijn gebeden.

Lezing Voor maandagavond: Jesaja 41, 6-13

6De mensen schieten elkaar te hulp,
de een zegt tegen de ander: 'Houd moed!'
7De beeldsnijder spoort de goudsmid aan,
hij die met de hamer plet, prijst hem die op het aambeeld slaat.
Hij bekijkt het soldeersel, zegt: 'Het is goed,'
en zet het beeld met spijkers vast, zodat het niet omvalt.
8Maar jou, Israël, mijn dienaar,
Jakob, die ik uitgekozen heb,
nakomeling van Abraham, mijn vriend,
9jou die ik heb weggehaald van de einden der aarde,
die ik van haar verste uithoeken terugriep –
jou zeg ik: Jij bent mijn dienaar,
jou heb ik gekozen, ik heb je niet afgewezen.
10Wees niet bang, want ik ben bij je,
vrees niet, want ik ben je God.
Ik zal je sterken, ik zal je helpen,
je steunen met mijn onoverwinnelijke rechterhand.
11Allen die zich fel tegen je keerden
zullen gehoond worden en te schande staan.
Zij die jou bestreden
worden minder dan niets en gaan te gronde.
12Zij die jou onderdrukten
zijn onvindbaar, je zoekt ze vergeefs.

De vijanden die jou bevochten
zullen verdwijnen in het niets.
13Want ik ben de HEER, je God,
ik neem je bij je rechterhand en zeg je:
Wees niet bang, ik zal je helpen.

Gebed van Bonhoeffer

Tot U, God, roep ik in de vroege morgen.
Help mij te bidden
en mijn gedachten te richten op U,
ik kan het niet alleen.
In mij is duisternis, bij U is licht.
Ik ben eenzaam, Gij verlaat mij niet.
Ik ben bevreesd, bij U is hulp.
Ik ben onrustig, bij U is vrede.
In mijn hart is bitterheid, bij U is geduld.
Ik begrijp uw wegen niet, maar Gij kent mijn weg.

Vader in de hemel,
ik prijs U en ik dank U voor de nieuwe dag
ik prijs U en ik dank U voor al uw goedheid
en trouw, die ik in mijn leven ervaren heb.
Gij hebt mij veel goeds gegeven,
laat mij nu ook wat zwaar is
uit Uw hand aanvaarden.
Gij zult mij niet meer opleggen
dan ik kan dragen.
Gij doet alles ten goede keren
voor Uw kinderen.

Verstilling en inkeer

Lied 511 'Door goede machten, trouw en stil omgeven'
geschreven door Dietrich Bonhoeffer (zie pagina 4)

Gebeden: Brengen wij onze gebeden voor God

Eeuwige

In deze crisistijd komen wij tot U.

Wij zijn ontheemd, onzeker.

Niet in staat om alles wat ons overkomt
tot ons door te laten dringen.

Wij vragen U:

Blijf bij ons.

Laat ons niet alleen worstelen
met de moeilijke vragen waar wij voor staan.

Eeuwige

Wij zijn dankbaar

voor alle mensen die het leed van andere aantrekken.

Voor de mensen in de zorg. De veiligheid.

die met ideeën komen

om anderen voort te helpen en te bemoedigen.

Wij vragen u dat mensen niet in de steek worden gelaten.

Dat eenzame mensen ervaren

dat wij samen door deze moeilijke tijden moeten gaan.

Eeuwige,

Het is niet te bevatten dat wij de Stille Week en Pasen
waarin wij het lijden en sterven van Uw Zoon herdenken
dat niet kunnen herdenken zoals wij dat gewend waren.

Dat wij thuis moeten blijven.

Wij vragen U

dat deze moeilijke tijd ook ons tot heil mag zijn.

Al kunnen wij nog niet begrijpen hoe.

Heer Onze God.

Wij bidden U, verhoor ons.

Slotwoorden (naar lied 192 b)

Nu hier de avond valt en wij de nacht ingaan, maar leven in licht,

Laat uw aangezicht over ons opgaan als de zon,

Zegen ons en wie ons nastaan met het licht van uw ogen.

Laat uw licht ons leiden, wees onze vrede.

Vesper Dinsdag, voorbereid door Mirjam Visser

Openingswoorden (naar lied 192a):

Nu de avond valt, ontvonkt de vlam van uw nabijheid
Een vuurkolom het duister door en van de nieuwe dag ons teken.
Laat uw licht ons leiden.

Psalmgebed: Psalm 27

Lied 793 'Bron van liefde, licht en leven'

Bron van liefde, licht en leven,
voor elkaar zijn wij gemaakt
door uw hand elkaar gegeven,
door uw vinger aangeraakt.
Laat ons op uw toekomst hopen,
gaandeweg U tegemoet;
dat wij samen lachend lopen
in uw grote bruiloftsstoet.

Bron van liefde, licht en leven,
zon die hartverwarmend schijnt,
woord van hogerhand gegeven,
trouw en teder tot het eind –
al zou ons een vijand haten,
al gaat zelfs de liefste heen,
liefde zal ons nooit verlaten:
Gij laat ons geen dag alleen.

Bron van liefde, licht en leven,
laat uw vreugde in ons zijn;
is de blijdschap weggebleven,
liefde maakt van water wijn.
Dat wij dan elkaar beminnen
zó dat zelfs de dood niet scheidt;
niets kan liefde overwinnen –
liefde heeft de eeuwigheid.

Lezing 1 Johannes 4: 11-16

11Geliefde broeders en zusters, als God ons zo heeft liefgehad, moeten ook wij elkaar liefhebben. 12Niemand heeft God ooit gezien. Maar als we elkaar liefhebben, blijft God in ons en is zijn liefde in ons ten volle werkelijkheid geworden. 13Dat wij in hem blijven en hij in ons, weten we doordat hij ons heeft laten delen in zijn Geest. 14En we hebben zelf gezien waarvan we nu getuigen: dat de Vader zijn Zoon gezonden heeft als redder van de wereld. 15Als iemand belijdt dat Jezus de Zoon van God is, blijft God in hem en blijft hij in God. 16Wij hebben Gods liefde, die in ons is, leren kennen en vertrouwen daarop. God is liefde. Wie in de liefde blijft, blijft in God, en God blijft in hem.

Gebed van Bonhoeffer

Heer Jezus Christus,
Gij leefde in armoede
en ellende, gevangen en verlaten zoals ik.
Gij kent alle nood van de mensen.
Gij blijft bij mij
ook als niemand meer naast mij staat.
Gij vergeet mij niet, Gij zoekt mij,
Gij wilt dat ik U zie en mij tot U wend.
Heer, ik hoor uw roep en volg U,
help mij!

Heilige Geest,
geef mij het geloof, dat mij bevrijdt
van vertwijfeling,
ziekelijk verlangen en zonde
geef mij liefde tot God en de mensen,
een liefde, die alle haat en bitterheid uitbant.
Geef mij de hoop, die mij bevrijdt
van vrees en moedeloosheid.

Verstilling en inkeer

Lied 511 'Door goede machten, trouw en stil omgeven'

geschreven door Dietrich Bonhoeffer (zie pagina 4)

Gebeden

Heer, onze God,

Dank U dat wij bij U mogen komen
met onze zorgen en angst, ons verdriet.

Wij bidden U voor mensen
die ziek zijn, thuis of in het ziekenhuis,
die een geliefde hebben verloren,
die zich alleen voelen,
die thuis zijn, omdat ze nu niet naar hun school of werk mogen gaan,
Heer, omring hen met Uw liefde en zorg

Wij bidden U voor artsen, verplegers en verzorgers,
allen die zich inzetten voor zieken.
Geef hen kracht om het werk te doen dat voor hen ligt.

Wij bidden U,
Geef ons liefde,
opdat wij denken aan onze medemens
en wij elkaar tot steun zijn.

Heer, onze God,
Wees ons allen nabij.

Amen

Slotwoorden (naar lied 192 b)

Nu hier de avond valt en wij de nacht ingaan, maar leven in licht,
Laat uw aangezicht over ons opgaan als de zon,
Zegen ons en wie ons nastaan met het licht van uw ogen.
Laat uw licht ons leiden, wees onze vrede.

Vesper Woensdag, voorbereid door Ben Veldboom

Openingswoorden (naar lied 192a):

Nu de avond valt, ontvonkt de vlam van uw nabijheid
Een vuurkolom het duister door en van de nieuwe dag ons teken.
Laat uw licht ons leiden.

Psalmgebed, naar lied 25a

Houd mij in leven, wees Gij mijn redding,
steeds weer zoeken mijn ogen naar U.

Omdat Gij zijt zoals Gij zijt:
zie naar mij om en wees mij genadig,
want op U wacht ik een leven lang.

Steeds weer zoeken mijn ogen naar U.
Zijt Gij het, Heer, die komen zal,
of moeten wij een ander verwachten?
Heer, mijn God, ik ben zeker van U.

Steeds weer zoeken mijn ogen naar U.
Gij geeft uw woord aan deze wereld,
Gij zijt mijn lied, de God van mijn vreugde,
naar U gaat mijn verlangen, Heer.

Houd mij in leven, wees Gij mijn redding,
steeds weer zoeken mijn ogen naar U.

Lied 91-a 'Wie in de schaduw Gods mag wonen'

Wie in de schaduw Gods mag wonen,
Hoeft niet te vrezen voor de dood.
Zoek je bij hem een onderkomen
Dan wordt zijn vrede jou tot brood.
God legt zijn vleugels van genade
beschermend om je heen als vriend.
En hij bevrijdt je van het kwade,
opdat je eens geluk zult zien.

Engelen zendt Hij alle dagen
om jou tot vaste gids te zijn.
Zij zullen je op handen dragen
door een woestijn van hoop en pijn.
Geen bange nacht zal je doen beven,
geen ziekte waar een mens van breekt.
Lengte van leven zal God geven,
rust aan de oever van een beek.

Geen duister zal je overvallen,
er is een licht dat eeuwig brandt.
Duizenden doden kunnen vallen, -
jij blijft geschreven in Gods hand.
God is een schild voor zijn getrouwen
die leven van geloof alleen.
Hij zal een nieuwe hemel bouwen
van liefde om hun tranen heen.

Lezing Jesaja 65, 17-25 *Een nieuwe hemel en een nieuwe aarde*

7Zie, ik schep een nieuwe hemel en een nieuwe aarde.
Wat er vroeger was raakt in vergetelheid,
het komt niemand ooit nog voor de geest.
18Er zal alleen maar blijdschap zijn
en groot gejuich om wat ik schep.
Ik herschep Jeruzalem in een jubelende stad
en schenk haar bevolking vreugde.
19Dan zal ik over Jeruzalem jubelen
en mij verblijden over mijn volk.
Geen geweene of geweeklaag wordt daar nog gehoord.
20Geen zuigeling zal daar meer zijn
die slechts enkele dagen leeft,
geen grijsaard die zijn jaren niet voltooit;
want een kind zal pas sterven als honderdjarige,
en wie geen honderd wordt, geldt als vervloekt.
21Zij zullen huizen bouwen en er zelf in wonen,
wijngaarden planten en zelf van de opbrengst eten;
22in wat zij bouwen zal geen ander wonen,
van wat zij planten zal geen ander eten.

Want de jaren van mijn volk
zullen zijn als de jaren van een boom;
mijn uitverkorenen zullen zelf genieten
van het werk van hun handen.
23Zij zullen zich niet tevergeefs afmatten
en geen kinderen baren voor een verschrikkelijk lot.
Zij zullen, met heel hun nageslacht,
een volk zijn dat door de HEER is gezegend.
24Ik zal hun antwoorden nog voor ze mij roepen,
ik zal hen verhoren terwijl ze nog spreken.
25Wolf en lam zullen samen weiden,
een leeuw en een rund eten beide stro
en een slang zal zich voeden met stof.
Niemand doet kwaad, niemand sticht onheil
op heel mijn heilige berg – zegt de HEER.

Gebed van Bonhoeffer

Heilige, barmhartige God,
mijn Schepper en mijn Heiland,
mijn Rechter en mijn Verlosser,
Gij kent mij en alles wat ik doe.
Gij haat en straft het kwaad in deze
wereld en in gene, zonder aanzien des persoons.
Gij vergeeft ons zonden,
als wij het U oprecht vragen.
Gij hebt het goede lief en beloont het op deze aarde
met een getroost geweten
en in de komende wereld
met de kroon van gerechtigheid.
Voor U stand denk ik aan al de mijnen,
aan de medegevangenen en aan allen,
die in dit huis hun zware dienst verrichtten.
Heer, erbarm U!
Schenk mij de vrijheid terug
en laat mij nu zo leven,
dat ik het kan verantwoorden
tegenover U en de mensen.
Heer, wat deze dag ook brengt, -

Uw naam zij geprezen!
Amen.

Verstilling en inkeer

Lied 511 'Door goede machten, trouw en stil omgeven'

geschreven door Dietrich Bonhoeffer (zie pagina 4)

Gebeden

Heer, ontferm U, over de mensen die ernstig ziek zijn
en eenzaam en alleen,
omdat ze hun naasten niet mogen besmetten.

Ontferm U, over de mensen,
die hun geliefde niet mogen bezoeken in hun stervensuur.

Ontferm U over de mensen in de zorg, de artsen en de verpleging,
die misschien binnenkort moeten beslissen hoe beperkte middelen
ingezet worden.

Heer, ontferm U, over onze angst om onze dierbaren, om onszelf.

Ontferm U over onze zorgen
over werk dat stil komt te liggen,
over opdrachten die niet doorgaan,
over financiële gevolgen voor ons huishouden.

Geef ons moed en rust, dat ons leven in Uw hand is,
dat we geborgen zijn in U, omdat we dat altijd al waren.

Amen

Slotwoorden (naar lied 192 b)

Nu hier de avond valt en wij de nacht ingaan, maar leven in licht,
Laat uw aangezicht over ons opgaan als de zon,
Zegen ons en wie ons nastaan met het licht van uw ogen.
Laat uw licht ons leiden, wees onze vrede.

Foto genomen door Gea Hoven op zondag 29 maart